

Deng Zhenglaijevo iskanje »idealne podobe« ali paradigmatska kriza kitajske pravne znanosti?

Razprava z vidika diskurza pravne kulture na pragu 21. stoletja

Abstract

Deng Zhenglais Search for the “Ideal Image” or the Paradigmatic Crisis of Chinese Law? Discussion from the Perspective of the Legal Culture Discourse in the 21st Century

In the first decade of the 21st century, the author of the book entitled “Wither Chinese Jurisprudence” stepped forward to offer a critique of the unquestioned and undertheorized orientation of the Chinese legal science towards modernity. Widely and critically discussed, Deng Zhenglai's appeal for a new ideal picture of Chinese law based on a reinterpretation and new understanding of China herself can be seen both as a seizure in and outcome of the many discussions on law and culture that had started off in the first decade of reform and opening and were continued in the times of a “Socialist rule of law with Chinese characteristics”. The following text shows that the issue of identity of Chinese legal scholars was an inherent part of the discourse on Chinese legal culture, and that Deng's book has to be understood in this context.

Keywords: China, legal science, legal culture, discourse, identity

Agnes S. Schick-Chen is an assistant professor at the Institute of East Asian Science at the University of Vienna and researches and teaches legal culture and political culture of modern China. (agnes.schick-chen@univie.ac.at)

Povzetek

V prvem desetletju 21. stoletja je avtor knjige *Ovenelo kitajsko pravoznanstvo* stopil korak naprej in podal kritiko nereflektiranosti in neteoretične usmeritve kitajske pravne vede v odnosu do modernizacije. Deng Zhenglaijev poziv – o katerem se je veliko in kritično razpravljalo – k oblikovanju nove idealne podobe kitajskega prava temelji na reinterpretaciji in novem razumevanju Kitajske same, kar lahko razumemo kot rezultat številnih razprav o pravu in kulturi, ki so se začele v prvem desetletju reform in se odpirale ter nadaljevale v času »socialistične vladavine prava s kitajskimi posebnostmi«. Pričujoče besedilo kaže, da je vprašanje identitete kitajskih pravnih strokovnjakov inherentni del diskurza o kitajski pravni kulturi, zato je treba Dengovo knjigo brati in razumeti v tem kontekstu.

Ključne besede: Kitajska, pravna veda, pravna kultura, diskurz, identiteta

Agnes S. Schick-Chen je docentka na Inštitutu za vzhodnoazijske znanosti na Univerzi na Dunaju, raziskuje in predava pravno kulturo in politično kulturo moderne Kitajske. (agnes.schick-chen@univie.ac.at)

Deng Zhenglaijev »*quo vadis*, kitajsko pravoznanstvo«

»*Quo vadis*, kitajsko pravoznanstvo?«¹ To vprašanje si na začetku svojega razmišljanja o stanju pravne znanosti v Ljudski republiki Kitajski postavlja kitajski znanstvenik Deng Zhenglai na začetku novega tisočletja in po več kot dveh desetletjih intenzivnih pravnih reform. Potek znanstvene razprave upravičeno razume kot simptomatičnega za celoten položaj družbenih znanosti na Kitajskem in temu primerno zahteva spremembo paradigem, ki presegajo področje pravoznanstva. Glavna kritika v njegovi knjigi,² ki so ji na Kitajskem namenili veliko pozornosti in so o njej tudi veliko razpravljali, je usmerjena proti nereflektiranemu sprejemanju in nepremišljenemu podrejanju modernizacijski paradigmi (*xiandaihua fanshi*), ki izhaja iz zahodnega razvoja (Deng, 2014: xxxvii–xxxviii). Tej, kot sam meni, napačni ali vsaj problematični temeljni usmeritvi postavi nasproti težnjo po zasnovi in v družbeni kontekst umeščeni novi idealni podobi prava. Podobi, ki je zasnovana od znotraj navzven in je zato usmerjena h kitajskemu razvoju oziroma Kitajski kot raziskovanemu predmetu. S tem ne poziva samo k radikalno novi usmerjenosti kitajskega pravoznanstva in družboslovja, ko zahteva, da Kitajska ne sme več biti samo »miselna osnova in objekt (interesnega) spoznanja« (Deng Zhenglai, 2006: 26), temveč mora nastopati tudi kot subjekt oblikovanja teorije, ki je za to potrebna (Deng, 2014: xxx–xxxi). »Idealno podobo« bodoče kitajske pravne in družbene ureditve, ki jo zahteva Deng, je treba razumeti kot teoretično podlago, ki pa naj bi se razvila sočasno iz kritične razprave, ki upošteva kitajsko realnost.³ Tako v zadnji instanci njegova zahteva ni usmerjena v nič drugega kot na vprašanje o znova premišljeni samodefinciji Kitajske (Deng Zhenglai, 2006: 49; Deng, 2014: 22).

Dengova glavna kritika štirih teoretičnih zasnov kitajskega pravoznanstva, ki jih je ocenil za reprezentativne za razvoj kitajskega pravoznanstva v prvih dveh desetletjih reform, je namenjena potemtakem njihovemu paradigmatičnemu položaju. Zaradi na »doktrini paragrafov« (*fatiao zhuyi*)⁴ in »na [konceptu] pravic zasnovanem« pristopu (*quanli benwei lun*) je treba po njegovem mnenju že na samem začetku izhajati iz naravnosti na zahodno idealno podobo prava. »Pravnemu kulturalizmu« (*fali wenhua lun*) Liang Zhipinga in Su Lijevemu pristopu »avtohtonih osnov« (*bentu ziyuan lun*) pa očita, da se kljub »na ves glas oznanjenim 'geslom' o upoštevanju realnosti Kitajske« še naprej pravzaprav ne spoprijemata z dejanskimi težavami Kitajske (Deng Zhenglai, 2006: 46–49; Deng, 2014: 20–22). Zato v dveh najdaljših poglavjih svoje knjige natančno razloži, zakaj nobenemu od obeh pristopov – čeprav vsekakor temeljita na ideji razvoja prava, ki je zakoreninjen v specifičnih zgodovinskih in družbenih razmerah Kitajske – ne pripisuje, da jima je uspelo premostiti

¹ Vprašanje, ki se v kitajščini glasi 中国法学向何处去?, marsikateri recenzent v angleščino prevede kot *Wither Chinese Jurisprudence?* V angleškem prevodu (glej spodaj), ki je izšel leta 2014, se v zvezi s tem navezujejo na vprašanje *Where is China's Legal Science Heading?* Podnaslov knjige, ki je prvič izšla leta 2006, se glasi 建构 „中国法律理想途经“ 时代的论纲, *An Outline for an Age of Constructing China's Legal Ideal Picture* (Deng Zhenglai, 2006).

² V predgovoru druge izdaje opisuje Deng na kratko del odzivov na kritiko, ki jo je leta 2005 objavil kot zbirko spisov v *Politics and Law Forum* kitajske univerze University of Political Science and Law, in leta 2006 v obliki knjige (glej zgoraj), ki je bila med drugim sestavljena iz vprašanj in diskusijskih forumov v kitajskih strokovnih revijah, ki jih je odprl na kongresih (Deng, 2004: xxxiii–xxxiv). Nekaj objavljenih reakcij na to, kar imenuje Guodong Sun »Zhenglaiejev Dengov problem« (Sun, 2012), je objavljenih v Sun in Yang, 2011.

³ Angleški prevod jedrnega stavka, ki se nanaša na to zahtevo, se glasi: »Of course, 'China's legal ideal picture' is 'China's law of nature' on the legitimacy of China's social order constructed by the author in 'problematizing' the theoretical issue of China's reality.« (Deng, 2014: xvii)

⁴ Po Dengovem mnenju so na podlagi kitajskega tolmačenja ali nove izdaje evropskega kontinentalnega prava ustvarili interpretacijske koncepte in orodja in njihova logika se zdaj uporablja na zakonodajnem področju, v posameznih pravnih strokovnih disciplinah in v pravni praksi (Deng Zhenglai, 2006: 65).

modernizacijsko paradigmo in da bi pripomogla k oblikovanju avtohtone idealne podobe kitajskega prava.

Su Lijevi usmeritvi k povsem kitajskim osnovam pravnega razvoja in njegovim prizadevanjem za pravno-sociološko raziskovanje prava Deng priznava, da se s tem povezanim delom na mikroravni, s proučevanjem uvoženih zahodnih teorij in konceptov ter tudi z odpiranjem ozkih meja posameznih strokovnih področij jasno razlikuje od njegovih raziskovalnih pristopov in da je bistveno vplival na kitajsko pravoznanstvo 90. let prejšnjega stoletja. Kljub približevanju postmodernizmu in pravnemu konservativizmu⁵ Suju priznava njegovo temeljno usmeritev k moderni pravni državi, ki naj bi poleg urbanega dela Kitajske vključevala tudi podeželje. Meni pa, da so tako zastavljeni cilji težko združljivi s Sujevo pravno-pluralistično argumentacijo, pri čemer sam opozarja, da Su v zadnjih letih čedalje bolj teži k vzajemnemu oplojevanju in v zadnji instanci k integraciji državnega (zapisanega) prava in (običajnega) prava, ki je prisotno med prebivalstvom (Deng, 2014: 203). Na splošno poudari kot pomembno značilnost Sujeve teoretične razlage, da le-ta razvoj pravnega sistema neke države v celoti obravnava v okviru historičnega materializma, in sicer kot posledico in ne kot sprožilca različnih oblik družbenega, političnega in ekonomskega razvoja.

Deng v svoji oceni Liang Zhipingovega opusa, ki mu pripiše tristopenjski razvoj, obravnava zgolj prvo historično primerjalno fazo v 80. letih prejšnjega stoletja. V njej Liang pa v splošnem kontekstu velikopotezne primerjave kitajske kulture z zahodno kulturo (Zhang, 1997: 35–70) kot model in merilo dejansko uporablja moderno zahodno pravo. Na posameznih mestih svojega besedila nato Deng priznava Liangovim pristopom k pravni kulturi, ki jih je razvil v dveh poznejših fazah, interpretativne metode in njegovemu zgodovinskemu raziskovanju običajnega prava določen korekturni potencial glede na teorijo »pravno-kulturnega arhetipa«, ki jo je prej propagiral Liang (*wenhua leixing*), ki pa ga po Dengovem mnenju eksplicitno ne uporablja (Deng, 2014: 174; Deng Zhenglai, 2006: 205). To je po Dengovem mnenju tudi razlog, da Liang ne more zmanjšati krize paradigme kitajske pravne kulture, za katero je soodgovoren kulturalističen pristop k pravu.

Vsem smerem kitajskega pravoznanstva, ki jih obravnava, in njihovim zastopnikom skupaj očita, da ne namenjajo dovolj pozornosti prevladi modernizacijske paradigme oziroma se je ne zavedajo dovolj. Trdi, da je proces prevzema in legitimacije tujih sistemov vednosti, kar vpliva v zadnji instanci tudi na izbiro določenega družbenega reda, mogoč le z aktivnim sodelovanjem prevzemajočih, in kitajskim znanstvenikom očita, da se zahodni idealni podobi pripiše pravilnost in veljavnost [za Kitajsko] (*zhengdangxing fuyu*) šele zaradi njihovega nereflektiranega sprejemanja uvoženega znanja. Deng vidi v tem implicitno izvajanje oblasti, ki se v veliki meri kaže v tekmi za diskurzivno reprezentacijo (Deng, 2014: 232).

V nadaljevanju bom poskusila razložiti čas, obliko in radikalnost Dengove kritike, ki izhaja iz diskurzivnega razvoja v Ljudski republiki Kitajski v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja, ko je na vrhuncih razprave vprašanje kulturne pogojenosti kitajskega prava vedno znova koreliralo s samodojemanjem kitajskega pravoznanstva. Izhajajoč iz rezultatov analize prvih dveh desetletij diskurza o pravni kulturi v Ljudski republiki Kitajski, ki jo je opravila avtorica obravnavanega besedila (Schick-Chen, 2009),⁶ je treba поблиže osvetliti, od kod in zakaj postavlja Deng temeljno vprašanje o tem, »kam« je usmerjeno kitajsko pravoznanstvo.

⁵ Deng tukaj navaja v prvi vrsti Ji Weidonga (1999), Huang Wenyija (2000) in Xie Huija (1997/1999).

⁶ Tukaj se posebej sklicuje na poglavja 2.2, 2.3, 4.1 in 4.3 iz knjige *Der Diskurs zur chinesischen Rechtskultur in der Volksrepublik China* (Diskurz o kitajski pravni kulturi v Ljudski republiki Kitajski), ki je izšla leta 2009 (Schick-Chen, 2009).

Kitajska pravna kultura in kitajsko pravoznanstvo v kitajskem diskurzu 80. in 90. let prejšnjega stoletja

Kitajska si na začetku reform in odpiranja v zgodnjih 80. letih prejšnjega stoletja ni prvič postavila vprašanja za ali proti reformi kitajskega prava po tujih modelih, ki je poleg prisvojitve pravnih konceptov in struktur impliciralo, še zlasti v prvi fazi radikalnega preobrata, sprva tudi prevzem dotlej v kitajskem kontekstu nezastopanih vrednot. Znanstvena besedila kitajskih avtorjev, ki se dotaknejo problematike umestitve zahodnega prava v politične in družbene razmere, ki se močno razlikujejo od evropskih in ameriških razmer, deloma nakazujejo na to, da so na Kitajskem že v tridesetih in štiridesetih letih 20. stoletja začeli razpravljati o povezanosti pravnega in kulturnega razvoja – čeprav pri tem niso uporabljali pojma »pravna kultura« (Gong Pixiang, 2000).

Po mnenju večine avtorjev, ki se ukvarjajo s to tematiko, se termin »pravna kultura« (*faliwenhua*)⁷ na Kitajskem prvič pojavi v prevodu članka iz ZDA, ki je bil objavljen leta 1985 (Liu Zuoxiang, 1999: 58; Zhang Zhongqiu, 2003: 28). Pojem, ki so ga prevzeli iz zahodne raziskave, so že v istem letu vključili v učno gradivo pekinške univerze (Sun Guohua, 1987), s čimer mu je bila odprta pot v nauk pravne znanosti Ljudske republike Kitajske. Temu so sledili primerjalni zapisi Liang Zhipinga o kitajski in zahodni pravni kulturi, objavljeni v *Dushu* (Branje), časopisu, ki je odražal in sooblikoval intelektualni razvoj Kitajske tega časa, kakor tudi prve objave v pravnih strokovnih časopisih, kot je *Faxue Yanjiu* (Pravne raziskave). Na začetku 90. let prejšnjega stoletja so izšle prve znanstvene monografije, posvečene temi pravne kulture, skupno število znanstvenih del, ki so izšla pred letom 1999, je po besedah Liu Zuoxianga približno sto (Liu Zuoxiang, 1999: 58).⁸ Hkrati Liu piše tudi o tem, da pojma pravna kultura niso povsod sprejeli tudi po več kot enem desetletju razpravljanja o pravni kulturi v Ljudski republiki Kitajski, kar si razlaga s pretežno strogim pravno-dogmatičnim pristopom kitajske pravne znanosti (ibid, 1999: 40, 65).

Medtem ko je treba prvi dve intenzivni fazi diskusije o pravni kulturi v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja na Kitajskem razumeti v okviru vsakokratnega splošnega konteksta »kulturne mrzlice«, ki se je nagibala h kulturni obnovi po zahodnih modelih na eni strani in temu sledečemu vračanju k premislekom o vrednotah lastne kulture na drugi strani, pa je skoraj skokovita rast publikacij, ki se nanašajo na pravno kulturo, po letu 1999 in z njimi povezanim uveljavljanjem pojma »socialistična pravna država s kitajskimi posebnostmi« (*Zhongguo tese shehui zhuyi fazhi*) posledica samega razvoja prava. Diskurzivna tvorba, ki nastane iz trditev v besedilih tistega časa, tako dobi novo integrativno komponento zaradi prevlade diskurzivnega okvira, ki ga oblikuje protislovje argumentacijskih linij, ki zagovarjajo in kritizirajo tradicijo in ki se v devetdesetih letih navsezadnje izraža v konceptih, kot je lokalna zasidranost ali akulturacija (Schick-Chen, 2009: 186–187). Tako neopazno vrinjena vzajemna oploditev in kombinacija treh različnih pojmovanj prava je izzivala še večje število »prizadetih«, da so iz perspektive pravne kulture zavzeli stališče in nakazali rešitve. Tovrstna potreba se je povečala tudi zaradi problemov v pravni praksi, zato je tematika prodrla tudi v diskusijske forume, ki so teoretsko manj strogo vodeni. Medtem ko so se razprave o vprašanih kulturne pogojenosti

⁷ Drugi, čeprav v kitajski literaturi manj pogosto uporabljeni ustreznik pojma je *fawenhua*. Izjave o tem, da sta si bili »kunfucijanska pravna kultura (*Rujia fawenhua*)« in »zahodna pravna kultura (*xifang falü wenhua*)« 20. stoletja navzven podobni, vendar pa po njihovi miselnosti različni [...] (Hao Tiechuan, 2000: 13; Liu Jingjun in Fang Shoulin, 1996: 19), nakazujejo na definicijo *fa* kot s tradicionalno predstavo tesno povezano duhovno substanco prava in *falü* kot njegov materialni izraz v obliki zakonodaje in implementacije.

⁸ Na podlagi računalniško podprte raziskave o naslovih v katalogu periodičnih družboslovnih publikacij v Kitajski narodni knjižnici, ki jo je izvedla avtorica obravnavanega besedila, lahko kljub posameznim »skritim dvojnikom« (plagiatom) sklepamo, da je prišlo do prekoračitev tega kazalnika (Schick-Chen, 2009: 96).

pravnega razvoja sprva pojavljale večinoma v znanstvenih strokovnih revijah in knjigah, so se pozneje množile objave v medijih, namenjenih širšim plastem prebivalstva. Leta 2001 je postala, na primer, televizijska nanizanka, katere rdeča nit so bile medsebojne povezave med pravno kulturo in sodstvom, povod za obravnavo te teme v *Renmin Ribau* (Ljudski časopis), glasilu Komunistične partije Kitajske (Feng Ji, 2001; Li Zhun 2001). Še en zanimiv fenomen takšne medijske obdelave pravne kulture, ki ga je treba razumeti v povezavi z državno usmerjenimi pravno-vzgojnimi programi, so kolumne s pravnimi vsebinami, namenjene bralcem določenih poklicnih ali starostnih skupin, kot so sodni uslužbenci ali mladostniki.⁹

Avtorji besedil v tej obliki so tudi avtorji objavljenih besedil v znanstveni periodiki in knjigah in so dejavni v akademskem okolju. Pogosto uporabljajo izrazno obliko »esejističnega feljtona« (suibi), katerega raba je postala na začetku 21. stoletja stalnica v diskurzivnem dogajanju o kitajski pravni kulturi, in sicer od najprej objavljenih besedil v *Dushu* pa do objav v zbirkah besedil pod motom »Faxuejia Chazuo« (čajna hiša pravnih strokovnjakov). O tistih tekstih, v katerih poskušajo tako vsebinsko kot tudi formalno zgraditi most med znanstvenim in literarnim pisanjem, avtorji pogosto govorijo kot o *xueshu suibi* (znanstvenih esejih). Kjer se utemeljuje izbira te besedilne zvrsti – deloma tudi kot zagovor proti očitku o neznanstvenosti in literarnem diletantizmu –, pride do izraza po eni strani samozaznani »manjšinski status« v znanstveni skupnosti, ki je usmerjena v specializacijo in je zato zadržana do interdisciplinarno zastavljenih obravnav pravne kulture. Hkrati pa opazimo zavestno odločitev o posredniški funkciji med znanostjo in družbo – četudi se tematika izobraževalnega programa, ki si jo avtorji sami izberejo ali pa jim jo naloži politika, le redko tematizira, ker bi bila prostovoljna vključitev v državne programe popularizacije prava v nasprotju z razmejitvijo pravne kulture od politične kulture, kot se to zahteva od 90. let prejšnjega stoletja. Zato lahko vprašanje o osebnem prispevku ali zaslugi pravnikov, ki ga Su Li odpre v predgovoru k svoji razpravi iz leta 1995 o pravni kulturi in ki močno vpliva na razpravo o »avtohtonih temeljih kitajske pravne države« (Su Li, 2004a: i–viii), zadeva samo družbeno mikroraven, ne pa družbeno politične makroravni.

Tako pristop, ki je bolj usmerjen v kompleksnejšo problematiko in interdisciplinarno nakažane rešitve kakor v strokovno specifične smernice, kot tudi odgovornost vodilnih mislecev in protagonistov družbenega razvoja kažejo na močno komponento, ki oblikuje identiteto tistih oseb, ki sodelujejo pri diskurzivnih razpravah o pravu in kulturi. To postane zelo jasno v zahtevi Liang Zhipinga, da proces »podržavljanja prava« (*fazhigua*), ki je prilagojen kitajskim razmeram in potrebam, ne potrebuje samo oseb, ki »intenzivno oglašujejo pravno državo, temveč pravnike, ki naj bi bili v veliki meri sposobni avtorefleksije in kritike« – ki torej »niso samo pravniki, temveč tudi intelektualci« (Liang Zhiping, 1998: 19).

V Ljudski republiki Kitajski zaradi takih izjav upravičeno nastaja splošen vtis o delitvi znanstvene razprave na dva dela. Tudi Weifang He opiše, da konec 90. let prejšnjega stoletja glavna struja v kitajskem pravoznanstvu od znotraj raziskuje zakonsko pravo. Ta način raziskovanja postavi kot nasprotje znanstvenemu delu manjše skupine ljudi, ki se je raziskovalno osredinila na tiste ključne dejavnike, ki vplivajo na razvoj prava mimo zakonskega prava (He Weifang, 1998: ii). Večina pravnikov Ljudske republike Kitajske sledi smernici, ki ji Su Li pravi »doktrina paragrafov« (*fatiao zhuyi*) in formalizem (*xingshi zhuyi*) in ki je po njegovem mnenju nujna vaja v okviru specializacije in profesionalizacije kitajskega pravoznanstva. Hkrati pa ugotavlja, da je Kitajska v prehodni fazi, zato je načelo pravne države posebej tesno povezano s spreminjajočimi se družbenimi razmerami. Zato je treba preseči »doktrino paragrafov«. Ne nazadnje je mogoče s premagovanjem formalizma bolj upoštevati zunajpravne temelje, kar je pomemben korak, usmerjen k tradiciji znanstvenega raziskovanja, ki ga je proizvedlo kitajsko pravoznanstvo samo (Su Li, 2004b: 234).

⁹ Primeri: *Jiancha Ribao* (dnevni časopis državnega tožilstva), *Qingnian Bao* (mladinski časopis) (Hao Tiechuan, 2000: 219; Hao Tiechuan, 2002: 19–31).

Pri tem opazimo, da četudi se Su in Liang v zvezi s svojimi razvojnimi potmi distancirata od vsakokratne prejšnje svoje uporabe pojma pravne kulture (Su Li, 2004a: III; Su Li, 2004b: 238–243; Liang Zhiping, 2002),¹⁰ ostane kulturno specifična komponenta njunega dela vseeno prepoznavna. Konec 90. let prejšnjega stoletja se na ekspliciten način v besedilu drugega avtorja prenese vprašanje upoštevanja kulturnega vidika iz specialne discipline pravo-znanstvo na znanstveno ukvarjanje s pravom kot celoto. Ž ugotovitvijo, da so zahodni standardi nekoč v preteklosti postali merila za ocenjevanje kakovosti kitajskega pravo-znanstva in s tem povezana zahteva po močnejši kulturni (samo)zavesti kitajske pravne znanosti, kakor tudi po »kulturnem značaju« njenega raziskovanja, se postavlja kulturni element v pravni kulturi tako rekoč na nadrejeno raven (Yang Yin, 1999: 8, 9).

Opirajoč se na koncept interdiskurzivne konfiguracije pri Foucaultu (1981: 226) je treba v tem primeru izhajati iz prekrivanja in vzajemnega vplivanja, če ne celo spajanja diskurza o kitajski pravni kulturi in diskurzivne razprave s samorazumevanjem kitajskih pravnih znanstvenikov. Pri analizi diskurza kot »naloge, ki sestoji iz [...] obravnavanja diskurzov [...] kot praks, ki sistematično tvorijo teme, o katerih govorijo« (Foucault, 1981: 74), lahko konec koncev govorimo o diskurzivni konfiguraciji kot konstitutivnem sestavnem delu kulture kitajskega pravo-znanstva – če ne celo o kitajski kulturi pravo-znanstva –, ki je nastala iz razprave o povezavi med kulturno pogojenostjo prava in kulturno naravnostjo pravo-znanstva.

Kulturna identiteta kot del idealne podobe kitajskega pravo-znanstva

Na tem interdiskurzivnem vmesnem prostoru se zastavi vprašanje identitete, ki se ga na obsežen in odločen način loteva Deng Zhenglai v svoji v prihodnost usmerjeni opredelitvi problema kitajske pravne kulture. V njegovem distanciranju od osnovnih konceptov in koncepcij kolegija opazimo navznoter in navzven usmerjene elemente tistega vidika, ki oblikuje identiteto razvoja pravo-znanstva v Ljudski republiki Kitajski.

V zvezi z Liang Zhipingovo menjavo pogleda na pravno kulturo kot raziskovalni objekt v uporabo pravne kulture kot razlage, Deng ugotavlja, da je Liangovo spremembo pristopa v 80. in 90. letih prejšnjega stoletja navsezadnje mogoče razložiti s spremenjenim pozicioniranjem samega sebe, najprej kot raziskovalca in nato kot nekoga, ki dojema od znotraj navzven. »Empatično razumevanje« materije, ki jo je raziskoval Liang in h kateremu je sam tudi težil, je postalo mogoče šele z opustitvijo strogo objektivnega stališča zunanjega opazovalca. Možnost subjektivne interpretacije prava se je Liangu odprla šele, ko se je usmeril k filozofski šoli hermenevtike (Deng, 2014: 132–134).¹¹

Dengove lastne napotke k (pravni) filozofiji kot nujni osnovi za paradigmatško spremembo, ki jo zahtevata kitajsko pravo-znanstvo in družboslovje (Deng, 2014: xiv–xvii), lahko ocenjujemo v povezavi s sklicevanjem na pozitivne spremembe v družbi in ekonomiji, ki so rezultat uporabe izsledkov take filozofske utemeljene znanosti in nato služi utrjevanju nove idealne podobe, ki poskuša izravnati dve komponenti učenjaka in strokovnjaka, ki navidezno med seboj tekmujeta. Iskanje idealne podobe na metaravni obide zgoraj nakazano delitev na profesionalnost, ki je

¹⁰ Pri ponatisu manjka podnaslov *Raziskovanje pravne kulture*, ki pa ga vsebujeta prejšnji izdaji (1991, 1996) in ki ga je v takratnem predgovoru izčrpno pojasnil. Sočasno pa še naprej izhaja *Zbirka o pravni kulturi*, ki jo Liang izdaja sam.

¹¹ Deng ne omenja, da se Liang Zhiping na začetku 21. stoletja distancira od pravne znanosti kot dela svoje osebne identitete, s tem ko prizna, da je bil eden od motivov za njegovo zgodnje ukvarjanje s pravno kulturo, da se je že zelo zgodaj emancipiral od ozkosti svojega strokovnega področja (Liang Zhiping, 2003: 259–260).

ujeta v zahodnem modelu zakonskega prava na eni strani, in na drugi intelektualcem zastavljene izziv, da z interdisciplinarnim pristopom razložijo pravo kot del družbenega, političnega, ekonomskega in kulturnega razvoja. Deng svari pred podcenjevanjem pomena idealne podobe, zgrajene na vrednotah, in da bi se, kot je to storil Li Su, za ocenjevalne kriterije nekega pravnega sistema nadomestilo »dobro« (*shang*) in »pravilno« (*zhengdang*) z »učinkovitim« (*youxiao*) in »izvedljivim« (*kexing*) (Deng, 2014: 221). Pravi, da bi bilo nevarno, če bi kitajsko pravoznanstvo razrešili dolžnosti razmišljanja o idealni podobi kitajskega prava (Deng, 2014: 224).

Čeravno Sujev poziv kitajskemu pravoznanstvu, da odraste in preraste usklajevanje in dopolnjevanje zahodnih teorij (Deng, 2014: 205), na prvi pogled ustreza Dengovemu pozivu, naj pravoznanstvo nastopi kot subjekt kitajske pravne znanosti in teorije, pa tudi Su Lijev odgovor na njegovo lastno vprašanje o prispevku pravnega teoretika ne dobi Dengove pritrditve. Ta Suju očita, da želi »prispevek samo zaradi prispevka samega (*wei gongxian er gongxian*)«, s čimer misli na oblikovanje teorije zgolj zaradi utrjevanja lastnega položaja v znanosti, ne pa v smislu prispevka k družbenemu razvoju. Njegova argumentacija temelji na Sujevih izjavah, da pravo naj ne bi bilo zmožno vzpostaviti določenih družbenih ali ekonomskih razmer in da veliko bolj velja nasprotno, saj pravo, kot izhaja iz historičnega materializma, temelji na zadnjih. Zato Su ne priznava pravni znanosti in pravnikom odločilne vloge pri razvoju prava in pravne države; pravoznanstvo ustvarja po Suju, če sploh, teoretično legitimacijsko osnovo pravne države, ki je nastala iz življenjske stvarnosti naroda (Deng, 2014: 204).

Nadaljnja Dengova kritika Sujevega »prispevka zaradi prispevka samega« nakazuje, čeravno implicitno na dolge proge, na to, da si Deng sam prizadeva za udejstvovanje na področju pravne in družboslovne znanosti in ne nazadnje tudi za osebni angažma znanosti. V predzadnjem stavku svoje knjige namreč ugotavlja: »Torej, če samo proučevalci prava na Kitajskem, ali pa kar vsi, ki se ukvarjajo s Kitajsko,¹² razmišljajo in kritično reflektirajo stanje produkcije vednosti, od katere je odvisno naše življenje, in naravo družbenega reda, v katerem živimo, potem verjamem, da bo to začetek 'samozavestnega' (*zijue*) življenja ali pa tudi življenja teoretične 'samozavesti'.« (Deng Zhenglai, 2005: 269; Deng, 2014: 235)

Prevedla: Angela Žugič

Literatura

- DENG, ZHENGLAI 邓正来 (2006): *Zhongguo faxue xiang hechu qu – jiangou* »Zhongguo falü lixiang tuijin« *shidai de lungang* 中国法学向何处去 – 建构 „中国法律理想途经“ 时代的论纲 (*Where is China's Legal Science Heading? An Outline for an Age of Constructing "China's Legal Ideal Picture"*). Beijing: Shangwu Yinshuguan.
- DENG, ZHENGLAI (2014): *Rethinking Chinese Jurisprudence and Exploring its Future: A Sociology of Knowledge Perspective*. Singapore: World Scientific Publishing.
- FENG, JI 冯骥 (2001): Dali chuanbo falü wenhua 大力传播法律文化 (Z vsjo močjo širiti pravno kulturo). *Renmin Ribao* 11.21: 11.
- FOUCAULT, MICHEL (1981): *Archäologie des Wissens*. Frankfurt a.M.: Suhrkamp.
- GONG, PIXIANG 公丕祥 (2000): Xihua yu xiandaihua: 20 shiji chu shi Zhongguo falü wenhua sichao gailan 西化“与现代化: 20世纪初时中国法律文化思潮概览 ('Zahodnjaštvo' in modernizacija: Pregled intelektualnih trendov [v povezavi s] kitajsko pravno kulturo za začetku 20. stoletja). *Falixue, Fashixue* (9): 3–27.
- HAO, TIECHUAN 郝铁川 (2000): *Fazhi suixianglu* 法治随想录 (Spremnem misli k vladavini prava). Beijing:

¹² Ta del stavka, ki se v kitajskem izvirniku glasi »shenhua Zhongguo lunzhe« (Deng Zhenglai, 2006: 269), se v angleškem prevodu glasi »or even Chinese scholars in general« (Deng, 2014: 235).

Zhongguo Fazhi Chubanshe.

- HAO, TIECHUAN 郝铁川 (2002): *Falü shi yizhong shenghuo yishu* 法律是一种生活艺术 (Pravo je način življenja). Beijing: Falü Chubanshe.
- HE, WEIFANG 何卫方 (1998): *Fabian yumo* 法边馀墨 (Kar lahko še pišemo na robu prava). Beijing: Falü Chubanshe.
- HUANG, WENYI 黄文艺 (2000): Lun Zhongguo falü fazhan yanjiu de liang da fanshi 论中国法律发展研究的两大范式 (K dvema velikima paradigmama o raziskovanju pravnega razvoja Kitajske). *Fazhi yu shehui fazhan*: 3.
- Ji, WEIDONG 季卫东 (1999): *Fazhi zhixu de jiangou* 法治秩序的建构 (Izgradnja pravne državne ureditve). Beijing: Zhongguo Zhengfa Daxue Chubanshe.
- LI, ZHUN 李准 (2001): Huhuan falü wenhua de juexing 呼唤法律文化的觉醒 (Poziv k ozaveščanju pravne kulture). *Renmin Ribao* 11.21: 11.
- LIANG, ZHIPING 梁治平 (1998): Fazhi jin Cheng zhong de zhishi zhuanbian 法治进程中的知识转变 (Intelektualna sprememba v procesu pravne države). *Dushu* (1): 13–19.
- LIANG, ZHIPING 梁治平 (2002): *Xunqiu ziran zhixu zhong de hexie* 寻求自然秩序中的和谐 (Iskanje harmonije v naravi ureditvi). Beijing: Zhongguo Zhengfa Daxue Chubanshe.
- LIANG, ZHIPING 梁治平 (2003): *Zai bianyuan chu sikao* 在边缘处思考 (Thinking at the margins [angleški prevod v kitajskem originalu]). Beijing: Falü Chubanshe .
- LIU, JINGJUN 刘晶军 in FANG, SHOULIN 房守林 (1996): Rujia fawenhua yu houxiandai shehui fawenhua 儒家法文化与后现代社会法文化 (Konfucijanska pravna kultura in pravna kultura postmoderne družbe). *Faxue* (10): 19–20.
- LIU, ZUOXIANG 刘作翔 (1999): *Falü wenhua lilun* 法律文化理论 (Teorija pravne kulture). Beijing: Shangwu Yinshuguan.
- SCHICK-CHEN, AGNES (2009): *Der Diskurs zur chinesischen Rechtskultur in der Volksrepublik China*. Frankfurt a. M. u.a.: Peter Lang.
- SU, LI 苏力 (2004a): *Fazhi ji qi bentu ziyuan (xiudingban)* 法治及其本土资源 (Vladavina prava in njegovi viri v državi). Beijing: Zhongguo Zhengfa Daxue Chubanshe.
- SU, LI 苏力 (2004b): *Yexu zheng zai fasheng: zhuanxing Zhongguo de faxue* 也许正在发生 转型中国的法学 (Morda ravno zdaj: pravoznanstvo v spreminjajoči se Kitajski). Beijing: Falü Chubanshe.
- SUN, GUODONG (2012): *On the Rebuilding of Cultural Identity and the Orthodoxy: A Brief Socio-historical Analysis on China's Social Transformation since the Ming and Qing*. Dostopno na: <http://sunguodong.fyfc.cn/b/630904> (20. avgust 2014).
- SUN, GUODONG 孙国东 in YANG, XIAOCHANG 杨晓畅 (ur.) (2011): *Jianshi Deng Zhenglai wenti*. 检视邓正来问题. „中国法学何处去“ 评论文集 (Raziskovanje Deng Zhenglaijevega problema: Zbirka recenzij 'Ovenelo kitajsko pravoznanstvo') Beijing: Zhongguo Zhengfa Daxue Chubanshe.
- SUN, GUOHUA 孙国华 (1987): *Faxue jichu lilun* 法学基础理论 (Teoretične osnove pravoznanstva). Beijing: Renmin Daxue Chubanshe [Prva izdaja: Beijing Zhongyang Dianshi Daxue Falü Jiaoyanshi 1985].
- XIE, HUI (1997): Fazhi baoshou zhuyi sichao pingxi: yu Su Li xiansheng duihua 法治保守主义思潮评析– 与苏力先生对话 (Komentar in analiza o duhovni struji pravno-državnega konservativizma – v dialogu z gospodom Lijem Sujem). *Faxue Yanjiu* (6): 50–59.
- YANG, YIN 杨寅 (1999): Faxue zhong de wenhua rengen 法学中的文化人格 (Kulturna osebnost v pravoznanstvu). *Falixue, Fashixue* (11): 6–9.
- ZHANG, XUDONG (1997): *Chinese Modernism in the Era of Reforms*. Durham/London: Duke University Press.
- ZHANG, ZHONGQIU 张中秋 (2003): *Bijiao shiye zhong de falü wenhua* 比较视野中的法律文化 (Pravna kultura iz primerjalne perspektive). Beijing: Falü Chubanshe.